

EMILIO CALLADO, *El cabildo de la catedral de Valencia en el siglo XVII. Crisis y conflicto*, Tirant lo Blanch, 2019, 400 p., ISBN: 9788417508937.

El professor Emilio Callado ha aportat, i continua fent-ho, un gran nombre d'investigacions històriques sobre l'Església valenciana en l'època moderna que han contribuït a donar llum on abans sols hi havia foscor. L'activitat investigadora i divulgativa d'aquest autor és frenètica, ja que és autor de nombrosos articles en revistes d'impacte i de diverses monogràfiques com *Devoción popular y convulsión social en la Valencia del Seiscientos* (2000, Alfons el Magnànim), *Mujeres en clausura. El convento de Santa María Magdalena de Valencia* (2014, Universitat de València), *El Paraíso que no fue. El convento de Nuestra Señora de Belén de Valencia* (2015, Universitat de València) o més recentment *El embajador de María. Don Luis Crespí de Borja* (2018, Sílex). Més encara, a pesar que el llibre que ressenyem en aquestes pàgines es va editar en els últims mesos de 2019, en aquest 2020 s'ha publicat *Vergel de perfectísimas flores. El convento del Corpus Christi de Carcaixent* (2020, Universitat de València) que aporta noves dades sobre la religiositat femenina al País Valencià. Tots els estudis de Callado l'han convertit, com apunta el prologuista del llibre, en «uno de los más consumados especialistas de la historiografía socioreligiosa valenciana durante los siglos XVI y XVII, pues no ha pasado año sin regalarnos tan profusos como bellos estudios que enriquecen el conocimiento del pasado» (p. 11).

L'obra *El cabildo de la catedral de Valencia en el siglo XVII. Crisis y conflicto* (2019, Tirant lo Blanch) és un llibre que engloba diferents estudis realitzats per autor, com per exemple els treballs sobre l'arquebisbe Aliaga, els que se centren en l'arquebisbe i virrei Joan Tomàs de Rocabertí o l'estudi recent sobre els pabordes. Malgrat això, per a aquesta monografia aporta nova documentació i se centra el tema en la crisi i conflictes interns que van caracteritzar el capítol metropolità de la seua catedralícia valenciana des del final del segle XVI fins

a la consumació del segle XVII. L'estudi està dividit en tres parts, en la primera d'aquestes l'autor aborda el tema de les difícils relacions entre els arquebisbes i el capítol per motius de jurisdicció ja que, d'acord amb els decrets tridentins, els prelats locals van intentar recuperar poder dins la catedral.

Els conflictes es van aturar temporalment després que el patriarca Ribera promulgara el 1578 unes disposicions episcopals que intentaven erradicar «comportamientos impropios o poco honestos, perjudiciales tanto para el prestigio de los propios prebendados como para las ceremonias religiosas por ellos oficiadas» (p. 43). Però tot va tornar a canviar el 1608 després del processament del doctor Gaspar de Tapia, canonge i ardiaca major, que va ser acusat d'estupre i concubinat públic. Joan de Ribera va voler processar-lo per a donar exemple que aquestes conductes sexuals, que continuaven sent bastant comunes entre el clergat europeu, no quedarien impunes. Però el que va passar és que el capítol catedralici va qüestionar la jurisdicció de Ribera i van començar de nou els temps de les confrontacions entre aquestes parts.

Aquestes disputes van continuar arrossegant-se i agreujant-se durant els temps de fra Isidor Aliaga (1612-1648) fins a uns extrems inimaginables. Aquests enfrontaments van enemistar nombrosos sectors de la societat valenciana. Al caràcter «recio y los modos autoritarios del religioso» s'hauria de sumar el paper oposat que van adoptar les dues institucions davant de la «carrera a los altares del Pare Simó, que rompió literalmente la Iglesia valentina y al conjunto de la grey» (p. 61). No van quedar tampoc exempts de conflictes pel poder els arquebisbats de Luis Alfonso de los Cameros (1668-1676) i de fra Joan Tomàs de Rocabertí (1677-1699); els problemes, en el primer cas, van començar després del nomenament per part del prelat d'un canonge sense consultar el capítol, i aquest es va negar a donar-li cap prebenda. El capítol va apel·lar a la reina Maria Anna d'Àustria, mentre que el bisbe ho va fer a la Santa Seu. Encara no s'havia resolt el problema quan va arribar al càrrec Rocabertí qui «pareció enlazar con el cuestionamiento de las coadjutorías por parte de la mitra, que reclamó su extinción en contra del criterio de los canónigos» (p. 109) amb la qual cosa va començar una nova disputa amb apel·lacions constants a la corona i el papat.

La segona part del llibre presenta els conflictes entre els distints col·lectius capitulars, que buscaven augmentar el seu poder. Callado analitza de manera magistral les disputes entre els quatre grups que formaven l'Església metropolitana valenciana, és a dir: els canonges «entre quienes se repartían los frutos de su mesa en distribuciones cotidianas obtenidas y durante las festividades del calendario litúrgico, a partir de los diezmos que les correspondían del arzobispado» (pp. 22-23); després hi havia «las siete dignidades», les quals gaudien d'algunes rectories i parròquies; els seguien els pabordes, que encara que eren clergues tenien una dependència municipal, i l'última peça d'aquest trencaclosques la formarien els beneficiats simples. D'aquestes quatre agrupacions solament els canonges conformaven el capítol catedralici en sentit estricte, amb els beneficis que comportava això. Però les disputes entre els diferents grups tenien l'arrel en el fet que cap dels quatre col·lectius eclesiàstics es va resignar a tenir un paper secundari i aleshores es van posar en dubte les potestats dels canonges nombroses vegades.

Els conflictes que ens presenta l'autor no són confrontacions solament de caràcter teològic; cal tenir present que l'ambició personal i familiar va tenir un paper important ja que era una lluita pel poder i pel prestigi que donava exercir un càrrec rellevant a la seu valentina. En aquest context, les bandositat valencianes, que en aquell moment estaven sacsejant fortament el Regne de València, també van estar molt presents en aquestes discòrdies. L'autor en presenta diferents exemples, com els actes violents generats per Ventura Ferrer i Jeroni Valltera, membre del clan Vallterra, que tenien a sou bandolers tan sanguinaris com Mateu Vicent Benet: «estos dos caballeros son cabos de los bandos y los fomentan, como es notorio, ni se ordenan ni ay Hombres que les aya visto el breviario en las manos [...]» (p. 162).

En una tercera i última part, hi ha un important corpus documental amb 17 transcripcions i la reproducció d'un pasquí satíric contra el bisbe Aliaga, i a més hi trobem un catàleg alfabètic del clergat catedralici del segle XVII molt útil i valuós. Tots dos són una font d'informació important que ha consolidar-se com un material de consulta obligada per als investigadors i les investigadores interessats en estudi de l'Església o la societat valencianes del barroc.

Tot plegat, podem concloure afirmant que estem davant d'un llibre d'investigació històrica, molt ben escrit i documentat amb un gran valor i interès científic, el qual podríem emmarcar dins de la història social del poder, encara que també tracta altres camps metodològics. Gràcies a estudis com aquest podem conèixer un poc millor l'interior de la Església valenciana, en aquest cas la de la seu catedralícia del Cap i Casal, i d'una part molt important de la societat de l'antic Regne de València.

ÀLEX LLINARES PLANELLS
Universitat de Màlaga
a.llinares@uma.es